

سل چیست؟

بیماری سل یکی از قدیمی ترین بیماریهای شناخته شده بشر می باشد که سابقه آن به مصر باستان برمی گردد این بیماری عفونی ناشی از میکروب سل است که اکثراً ریه ها را ما نموده که به آن اصطلاحاً (سل ریوی) می گویند. همچنین بیماری سل می تواند به جز ریه ها ستون مهره ها غدد لنفاوی دستگاه گوارش و کلیه ها و سایر قسمت های بدن را نیز درگیر نماید که در اینصورت (سل خارج ریوی) نامیده می شود . سل یک بیماری عفونی است که در اثر تعداد ی از مایکوباکتریوم ها سلی (توبرکلوزیس ،بوویس، افریکانوم) ایجاد می گردد و در اکثر موارد بیماری توسط مایکوباکتریوم توبرکلوزیس ایجاد می گردد .

اپیدمیولوژی سل :

بر اساس آمار اتحادیه جهانی مبارزه با بیماری سل، حدود هشت میلیون و هشتصد هزار مورد بیماری سل سالانه در دنیا ثبت می گردد و از این میان حدود ۷۰۰,۰۰۰ نفر در اثر این بیماری فوت می نمایند. در کشور ما حدود ۱۰,۰۰۰ بیمار مسلول در سال ثبت می گردد که این رقم حدود ۵۰٪ تخمین زده شده است. (شاخص کشوری بروز سل اسمیر مثبت ۱۳ در ۱۰۰ هزار می باشد .)

در حال حاضر ۱۵,۵۰۰,۰۰۰ مورد مسلول در جهان وجود دارد و در هر ثانیه یک نفر به بیماری سل آلوده می شود و در هر ۴ ثانیه یک نفر به بیماری سل مبتلا می گردد و در هر ۱۷ ثانیه یک نفر در اثر بیماری سل در جهان فوت می نمایند .

حدود یک سوم یعنی ۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ نفر از مردم جهان آلوده به مایکوباکتریوم توبرکلوز می باشند، در کشورهای در حال توسعه ۲۵٪ از موارد مرگ میر قابل پیشگیری در اثر بیماری سل بوجود می آید . ۹۵٪ از موارد بیماری سل و ۹۸٪ از موارد مرگ و میر سل در کشورهای در حال توسعه می باشد . ۷۵٪ از موارد بیماری سل در گروه سنی ۱۵ تا ۵۰ سال رخ میدهد . بیماری سل از لحاظ بار بیماری در رتبه هفتم قرار دارد و این رتبه با توجه به تغییرات و جابجایی رتبه های بالاتر همچنان ثابت باقی مانده و پیش بینی می گردد تا سال ۲۰۲۰ در همین مرتبه باقی بماند .

در سال ۲۰۰۰ بالغ بر ۳/۵ میلیون نفر در اثر بیماری سل فوت کرده اند و این در حالی است که تمام این مرگ ها قابل پیشگیری است .

انتقال عفونت :

بیماری سل معمولاً توسط ذرات تنفسی حاوی میکروب سل از یک بیمار مسلول اسمیر مثبت به افراد سالم سرایت می کند این بیماران با سرفه و عطسه قطرات ریز حاوی میکروب را در هوا پخش می کنند . ذرات بزرگتر می توانند تا چند ساعت در هوا معلق بمانند . از راههای انتقال بسیار نادر بیماری ورود اتفاقی میکروب در حین آزمایش و یا از مادر به جنین می باشد .

علائم بیماری سل :

علائم بیماری سل بر اساس ناحیه گرفتار متفاوت می باشد. شایعترین علامت بیماری سل سرفه پایدار و طولانی مدت بیش از دو هفته می باشد که سرفه ها می تواند بدون خلط و یا همراه خلط و گاهی نیز به همراه خلط خونی باشد.

علائم مشترک و عمومی شامل تب، کاهش وزن، کاهش اشتها، بی حالی، تعریق شبانه، خستگی زود رس و ضعف عمومی می باشد.

علائم عمده بیماری سل خارج ریوی بستگی به عضو مبتلا دارد برای مثال درد قفسه سینه در سل پلورال یا سر درد، تب و سفتی گردن در مننژیت سلی و نازایی در سل دستگاه تناسلی می باشد.

تشخیص:

بیماریابی بصورت غیرفعال است و بدین صورت است که افراد ی که علائم بیماری ی را دارند پس از مراجعه به مراکز بهداشتی و درمانی مورد شناسایی و بررسی قرار می گیرند از فرد مشکوک سه نمونه خلط تحت نظارت کاردان یا پرسنل بهداشتی تهیه و در عرض ۲ تا ۳ روز به آزمایشگاه ارسال می گردد.

روش نمونه گیری:

- ۱- نمونه اول: در مراجعه اول و تحت نظارت گرفته می شود
 - ۲- نمونه دوم: صبح روز بعد (خلط صبحگاهی) گرفته می شود
 - ۳- نمونه سوم: در مراجعه روز دوم و پس از تحویل نمونه دوم یک نمونه دیگر بلافاصله تهیه می گردد.
- در صورتیکه دو نمونه از سه نمونه مثبت باشد بیمار به عنوان بیمار مسلول اسمیر مثبت تلقی می گردد.
- اگر نمونه ها منفی باشند برای بیمار بمدت ۱۰ تا ۱۴ روز درمان غیر اختصاصی (سل) تجویز و پس از عدم بهبودی و پایداری علائم، سه نمونه مجدد خلط مورد آزمایش قرار می گیرد.
- در صورت مثبت بودن دو نمونه و یا یک نمونه به همراه دیگر شواهد بطور مثال نمای غیر طبیعی رادیولوژی قفسه سینه بیمار به عنوان سل ریوی اسمیر مثبت تحت درمان قرار م ی گیرد.
- در اطفال چنانچه شیرمه معده از نظر وجود باسیل مثبت باشد بیمار تحت عنوان سل ریوی اسمیر مثبت تلقی می گردد. تشخیص سل ریوی خارج ریوی مبتنی بر آزمایشات باکتریولوژیک بافت شناسی و سایر روش های تکمیلی می باشد.

انجام آزمایش کشت خلط نسبت به آزمایش مستقیم خلط از حساسیت بیشتری برخوردار است ولی نتایج معمولاً پس از ۴ الی ۸ هفته مشخص شده همچنین نیاز به مرکز مجهز و تکنسین ورزیده دارد.

درمان:

این بیماری کاملاً قابل درمان می باشد و دوره درمان در حالت های عادی بمدت شش ماه بوده که در ۲ مرحله: ۱- حمله ای بصورت چهار دارویی برای بمدت ۲ ماه -۲ ننگه دارنده بصورت دو دارویی برای مدت ۴ ماه ادامه می یابد. در اکثر موارد خطر سرایت بیماری پس از دو هفته از آغاز درمان صحیح از بین می رود.

شایان ذکر است اقدامات تشخیصی و درمان بیماران در مراکز بهداشتی درمانی بصورت رایگان انجام می پذیرد. در صورتی که درمان ناموفق یا ناقص ادامه یابد بیماری به نوع خاصی به نام سل مقاوم (multi Drug Resistans) تبدیل خواهد شد. از ویژگی های سل مقاوم، عوارض شدید دارویی ، هزینه های بسیار بالای درمان و موفقیت بسیار کم آن خواهد بود .

پیشگیری از بیماری سل :

بهترین راه پیشگیری سل ، شناسایی و درمان صحیح با نظارت مستقیم بیماران مسلول اسمیر مثبت می باشد . با تزریق واکسن BCG در دوران کودکی از فرم های شدید و کشنده بیماری سل، مثل مننژیت سلی و سل منتشر جلوگیری می شود.